

İNSAN HAKLARI AVRUPA MAHKEMESİ

20.12.2007

Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanan basın bildirisi

DAİRE KARARI

NIKOLOVA VE VELICHKOVA BULGARİSTAN'A KARŞI*

İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi bugün *Nikolova ve Velichkova Bulgaristan'a karşı* (başvuru no. 7888/03) davasında Daire kararını¹ yazılı olarak açıkladı.

Mahkeme oybirliğiyle:

- Atanas Velichkov Nikolov'un ölümüyle ilgili olarak İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin **2. maddesinin** (yaşam hakkı) ihlal edildiğine; ve,
- ölümden sorumlu olan polis memurlarıyla ilgili cezaî süreçteki eksikliklerle ilgili olarak Sözleşme'nin **2. maddesinin** ihlal edildiğine karar verdi.
- 41. madde (adil tazminat) uyarınca Mahkeme, maddî zarar olarak Nikolova'ya 7 000 Avro ve manevî zarar olarak Nikolova ve Velichkova'nın her birine 10 000 Avro ödenmesine karar verdi.

1. Temel olgular

Başvurucular Krastinka Nikolova ve Violeta Velichkova, sırasıyla 1939 ve 1960 doğumlu Bulgar vatandaşıdır ve Shumen'de (Bulgaristan) yaşamaktadır. Başvurucular Atanas Nikolov'un dul eşi ve kızıdır.

Dava, 62 yaşındaki Nikolov'un iki polis memurunun kötü muamelesi sonucu ölmesine ve takip eden cezaî kovuşturmanın eksik olduğuna yönelik başvurucuların iddialarıyla ilgilidir.

27 Eylül 1994 tarihinde Shumen Bölge Polis Müdürlüğü'ne bağlı hızlı-tepki gücü bir eğitim çalışmasındaydı. Üniformasızdılar. Takım lideri, Nikolov'u ev yapımı bir metal dedektörü test ederken görmüş ve polis memurlarını soruşturması için göndermiştir. Başçavuşlar B.I. ve H.T. Nikolov'a yaklaşmış, o ise bir anda karşısına çıkmalarından şaşkınlık yaşayarak tuttuğu çapayı savunma amacıyla kaldırmıştır. Başçavuş B.I. Nikolov'un elindeki çapayı çekip almış ve güvenli bir mesafeye fırlatmıştır. Ardından her iki memur da Nikolov'ın kafasına vurmuş, onu etkisiz hale getirmiş ve kelepçelemiştir. Nikolov, Shumen Polis Karakolu'na götürülmüş, burada, sorgulanmayı beklerken bayılmıştır. Nikolov hastaneye götürülmüş ve bir kan pıhtısını almak için yapılan başarısız bir ameliyatın ardından 1 Ekim 1994'te ölmüştür. Hazırlanan tıbbî rapor, ölüm sebebini ciddi kafatası ve beyinsel travmaya ve beyinde iç kanamaya bağlamıştır.

* Bu basın bildirisi İngilizce'den Türkçe'ye Avrupa Birliği'nin Hafıza Merkezi tarafından gerçekleştirilen Ağır İnsan Hakları İhlallerinde Cezasızlıkla Mücadele projesi kapsamındaki finansal desteğiyle Anasaya Gündemi işbirliğiyle Serkan Köybaşı tarafından tercüme edilmiştir.

¹ İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 43. Maddesi kapsamında, Bir Daire kararının verildiği tarihten itibaren üç ay içinde ve istisnai durumlarda, dava taraflarından her biri davanın 17 üyeli Büyük Daire'ye gönderilmesi talebinde bulunabilir. Bu durumda beş hâkimden oluşan bir panel davanın, Sözleşme'nin ve Protokollerinin yorumlanması ve uygulanması yönünde ciddi bir belirsizlik olup olmadığı ya da genel önemden kaynaklı ciddi bir sorunun doğup doğmadığı ile ilgili olarak, Büyük Daire'nin kesin kararı vermesi için incelemede bulunmaktadır. Eğer ki bahsi geçen belirsizlikler ya da sorunlar ortada bulunmuyorsa, panel söz konusu reddeder ve karar kesinleşir. Bunun haricinde, Daire kararları üç aylık sürenin dolması ya da tarafların gönderme talebinde bulunmaktan feragat etmesi halinde de kesinleşebilmektedir.

2 Ekim 1994 günü olayla ilgili olarak Shumen Bölge Soruşturma Birimi tarafından cezaî kovuşturma başlatılmıştır. Başçavuşlar B.I. ve H.T. suçlandırılmış, tanıklar dinlenmiş ve birkaç uzman raporu düzenlenmiştir. Sorumlu soruşturmacı 1995 yılının Mayıs ayında memurların mahkemeye sevk edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

1995 yılının Haziran ayında Ceza Muhakemesi Kanunu'nda değişiklik yapılarak askerî mahkemelere polis memurlarını yargılama yetkisi verilmesinin ardından dava Varna Bölge Askerî Savcılık Ofisi'ne gönderilmiştir. Başvurucuların ısrarlı şikâyetleri üzerine yargılamalar 1998 yılının Ocak ayında yeniden başlamış ve 1999 yılının Sonbaharında başçavuşlar mahkemeye çıkarılmıştır. 3 Aralık 1999 tarihli bir kararla Varna Askerî Mahkemesi başçavuşları, kasten ağır şekilde yaralayarak Nikolov'un ölümüne sebep oldukları ve böylece Ceza Kanunu'nun 124. maddesinin 1. fıkrasını ihlal ettikleri gerekçesiyle üç yıl hapis cezasına çarptırılmış, ceza ertelenmiştir. Başçavuşların Nikolova ve Velichkova'ya tazminat ödemesine hükmedilmiştir. Kararda Askerî Mahkeme, başçavuşların, Nikolov'u öldürmek istememiş olsa da Nikolov'un başına vurdukları darbelerin sonuçlarının ciddiyetini öngörmesi gerektiğini belirtmiştir. Dahası, hızlı-tepki gücü üyeleri olarak saldırganları yakalamak ve tutuklamak için özel eğitim almışlardır.

Temyizde başvurucular başçavuşların cezasının çok hafif ve tazminatın çok düşük olduğundan şikâyet etmişlerdir. 2000 yılının Aralık ayında Askerî Temyiz Mahkemesi "durumun bu derece yoğun bir fiziksel şiddet gerektirmediğini" tespit etmiş ancak ertelemeli cezayı hukuka uygun bulmuştur. Buna karşın, her iki başvurucuya verilen tazminat miktarı artırılmıştır. Son olarak, 2002 yılının Ocak ayında Yargıtay kararı onamıştır.

Başvuruculara verilmesi gereken tazminatla ilgili icra süreci 2004 yılının sonunda başçavuşların el konulacak malvarlığı bulunamadığı için sonlandırılmıştır.

Başvurucular tarafından açılan haksız fiil davasını takiben 2004 yılının Haziran ayında Shumen Bölge Mahkemesi, Shumen Bölge Polis Müdürlüğü'nü tazminat ödemeye mahkûm etmiştir. Bu miktar 2005 yılının Mart ayında yargılamanın bitmesinin hemen ardından ödenmiştir.

Başçavuşlar B.I. ve H.T.'ye herhangi bir disiplin cezası verilmemiştir.

Başçavuş B.I. 1998'de Shumen Çevik Kuvvet birlik kumandanlığına yükseltilmiş ancak daha sonra polis gücünden istifa etmiştir. Başçavuş B.I.'nin 1999'da bir ticarî bankanın güvenlik görevlisi olarak halen polis gücü için çalıştığı anlaşılmaktadır.

2. Usul ve Mahkeme'nin oluşumu

Başvuru 24 Şubat 2003 tarihinde İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi'ne yapılmış ve 13 Mart 2007 tarihinde kabul edilebilir bulunmuştur.

Karar, aşağıda sayılanlardan oluşan yedi yargıçlı Daire tarafından verilmiştir:

Başkan, Peer **Lorenzen** (Danimarka),

Yargıçlar, Snejana **Botoucharova** (Bulgaristan),

Volodymyr **Butkevych** (Ukrayna),

Margarita **Tsatsa-Nikolovska** ("Eski Yugoslav Cumhuriyeti Makedonya" vatandaşı),

Rait **Maruste** (Estonya),

Javier **Borrego Borrego** (İspanya),

Renata **Jaeger** (Almanya),

ve ayrıca **Bölüm Yazı İşleri Müdürü**, Claudia **Westerdiek**.

3. Kararın özeti ²

Şikâyet

Özellikle 2. madde ve 3. maddeye (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı) dayanan başvurucular, Nikolov'un polis tarafından kötü muameleye maruz kaldığından ve takip eden cezaî kovuşturmanın eksik olduğundan şikâyet etmiştir.

Mahkeme'nin kararı

Mahkeme, her ne kadar başvurucular Nilokov'un ölümü nedeniyle tazminat almışlarsa da makamlar tarafından alınan önlemlerin makul bir düzeltim gerçekleştirmeyi başaramadığına ve başvurucuların halen 34. madde (bireysel başvuru hakkı) kapsamında mağdur olduklarını iddia edebileceklerine karar vermiştir.

2. Madde

Nikolov'un ölümüyle ilgili olarak

Mahkeme, Bulgar ceza mahkemelerinin başvurucuların davasında delilleri ve olguları incelediğini ve başvurular B.I. ve H.T.'nin, resmî yetkileri dahilinde, bilerek Nikolov'a vurduğuna ve onun ölümünden sorumlu olduğuna karar verdiğini not etmektedir. Ayrıca mahkemeler, 27 Eylül 1994'te gerçekleşen olayda "bu derece yoğun bir fiziksel şiddet" gerektirmediğine karar vermişlerdir. Bu nedenle Mahkeme, Nikolov'un ölümünün Bulgaristan'a yüklenebileceğine ve tutuklanması için uygulanan gücün, 2. maddenin ihlalini teşkil edecek şekilde, "mutlak zorunlu" olmadığına karar vermiştir.

Ceza kovuşturmasıyla ilgili olarak

Mahkeme, Nikolov'un ölümünden sorumlu olanların yargılanmasıyla ilgili olarak makamların kararlılığının değerlendirilmesinde ceza kovuşturmasının ivediliğini bir ölçü olarak kabul etmiştir. Nikolov'un ölümüyle ilgili bir soruşturma derhal açılmış ve en başta iyi bir hızla ilerlemiştir. Buna karşın, 1995 yılının Haziran ayından sonra, dava askerî savcılık makamlarına gönderildiğinde, kovuşturma yavaşlayarak durmuş ve iki buçuk yıl sonrasına kadar yeniden başlamamış, o zaman da ancak başvurucuların ısrarlı talepleri sonrasında başlamıştır. Başçavuşlar en sonunda, Nikolov'u öldürmelerinden yedi yıl sonra 2002 yılında mahkûm olmuş ve cezaya çarptırılmıştır. Mahkeme bu gecikmeyi, dava polis şiddetiyle ilgili olduğu ve makamların hızlı davranmasını gerektirdiği için kabul edilemez olarak değerlendirmektedir.

Mahkeme, her ne kadar 1968 tarihli Bulgar Ceza Kanunu yerel mahkemelere başvurulara 12 yıla kadar hapis cezası verme imkânını tanısa da cezayı en alt seviyeden verdiklerini ve onu da ertelediklerini görmezden gelemez. Nitekim, en azından 1999'a kadar, ceza kovuşturmasının başlamasından sonra dahi her iki memur da polis teşkilatında çalışmaya devam etmiştir. Hatta bunlardan biri terfi ettirilmiştir. Mahkeme'ye göre, ölümle sonuçlanan polisin kastî kötü muamelesiyle ilgili ciddi bir vakaya bu şekilde tepki vermek uygun kabul edilemez.

² Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanan bu özet Mahkeme'yi bağlamaz.

Başçavuşlar B.I. ve H.T.'yi, Nikolov'un öldürülmesinden yedi yıldan fazla zaman sonra ertelenen hapis cezalarıyla cezalandırarak ve hiç disiplin cezası vermeyerek Bulgaristan, aslında, memurların suçlu olmadıkları yönündeki duygularını desteklemiştir. Bu nedenle Mahkeme, Nikolov'un ölümünden sorumlu olan polis memurlarıyla ilgili ceza kovuşturmasının yetersiz olduğuna ve 2. maddenin bu açıdan da ihlal edildiğine karar vermiştir.

3. Madde

2. maddenin iki kere ihlal edildiğine karar verdiği için Mahkeme, 3. madde altında ayrı bir konu hasıl olmadığına karar vermiştir.